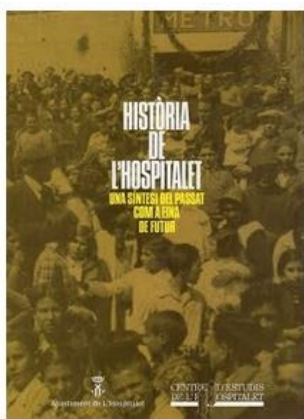




Història de l'Hospitalet: una síntesi del passat com a eina de futur / dir. Joan Camós i Carles Santacana. L'Hospitalet de Llobregat: CEL'H ; Ajuntament, 1997. 247 p. ISBN 84-7826-821-9.

Sumari.

Introducció. Pensant en el futur / Grup d'Història del Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

El medi físic / Antoni Domínguez.

Prehistòria i història antiga / Josep Maria Solias.

L'edat mitjana / Montserrat Cabré, Agustín Castellanos, Francesc Descarrega.

L'edat moderna / Isabel Alarcón, Marta de Planell, Conxi López, Carmen Rodríguez.

El segle XIX / Manuel Domínguez, Marcel Poblet.

El segle XX / Joan Camós, Josep Ribas, Carles Santacana.

Epíleg (1983-1990).

Bibliografia | Fonts arxivístiques | Índex d'il·lustracions, taules, mapes i gràfics.

mostren la importància de l'escolarització en el procés de normalització lingüística; així, els grups 10-14 i 15-19 ens donen resultats impensables fa uns anys. A mesura que la població és més gran, l'índex de no comprensió del català també augmenta, fins a arribar a la població de més de 64 anys, que no l'entén en un 40 per cent; en xifres absolutes, encara són 48.719 les persones que viuen al marge de la llengua catalana.

Si analitzem les dades de coneixement del català per barris, podem observar com el Centre és, si més no, el nucli de més comprensió lingüística i, al mateix temps, els barris històrics de la ciutat —Centre, Santa Eulàlia, Collblanc, la Torrassa i, en menor grau, Sant Josep— ofereixen uns resultats més favorables, sempre per sobre de la mitjana municipal. A l'altre extrem trobem els barris nous, que percentualment representen el 52 per cent del total de la població. Pubilla Casas, per exemple, posseeix l'índex més elevat de població que no entén el

català (26,3 per cent), i a Sanfeliu i Gornal, el 70 per cent de la població no el sap llegir.

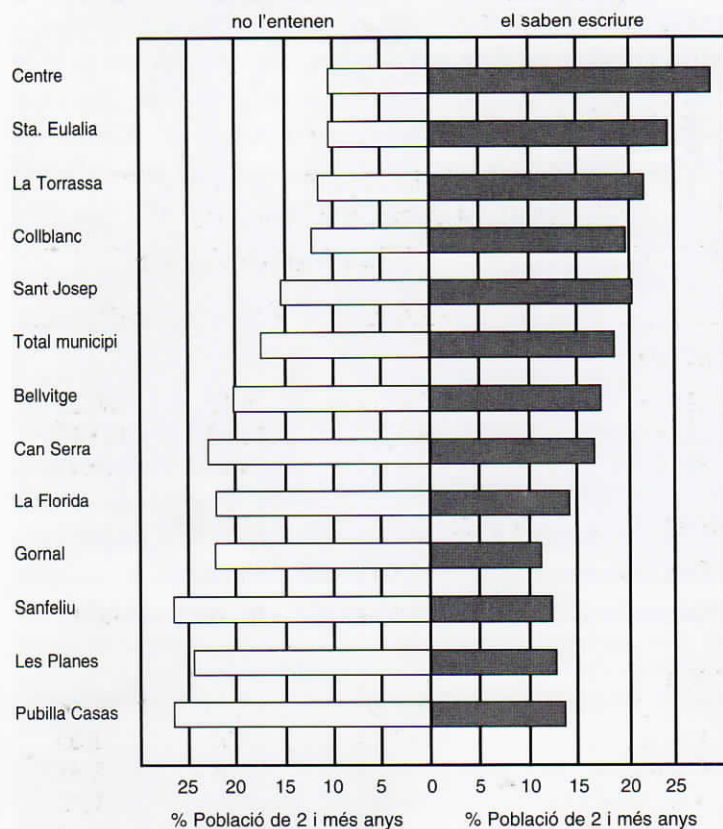
Pensem que és important tenir en compte que, a l'Hospitalet, gran part de la població manifesta que no sap parlar en català, en un índex que a barris com Sanfeliu, les Planes, Gornal, Pubilla Casas o Can Serra arriba al 70 per cent. Aquestes dades són indicadors prou evidents de les dificultats que encara hi ha per a la normalització lingüística.

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA

En encetar aquest capítol, dedicat al coneixement de l'economia de l'Hospitalet al segle XX, hem de remarcar que la idea principal que cal assumir és la de canvi i l'evolució constants. No hi ha cap altre element que pugui definir millor la nostra economia durant aquest segle, ja que, també en



PIRÀMIDE 9
CONEIXEMENT DEL CATALÀ
L'HOSPITALET PER BARRIS (1986)



Font: «Quaderns d'Estudi», núm. 8, Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

aquest aspecte, no té res a veure el poble rural de 5.000 habitants de l'any 1900 amb la ciutat industrial i de serveis de la dècada dels vuitanta. Per tant, en aquest capítol pretenem sobretot seguir el fil que ens ha conduït a la situació actual, tot definint els trets més característics d'aquesta evolució. Per fer això, estructurarem el discurs en base a un seccionament temporal i no sectorial de l'activitat econòmica. Dividim el segle en dues etapes: la primera, fins a 1957/1959; la segona, fins a 1981. Tanmateix, abans d'entrar en l'anàlisi d'aquestes dues fases, convé situar alguns elements que són presents en l'activitat econòmica, durant el període que estudiem, i la condicionen.

L'economia de l'Hospitalet al segle xx es defineix en bona mesura pel funcionament i els alts i baixos d'una zona més àmplia, que ha estat diferent en les diverses etapes històriques i que podem anomenar àrea d'influència barcelonina. Aquesta àrea, com a unitat econòmica, és la que rep les dinàmiques productives i comercials del conjunt europeu, i en algunes ocasions mundial, i hi incideix alhora. És important remarcar aquest fet per entendre que és en el marc d'aquesta àrea que es

canalitzen endògenament i exògenament les etapes de prosperitat i de crisi del marc internacional. Enmig, però, se situa un altre element que també hi té una presència important, que és el marc juridicopolític que crea l'estat espanyol, especialment remarcable en alguns moments, com veurem més endavant.

La integració de l'Hospitalet en aquest àmbit econòmic més ampli ens anirà plantejant tothora un nou problema d'anàlisi: la inexistència d'una relació directa entre població activa ocupada i llocs de treball generats a la ciutat. Aquest fet ens obliga a referir-nos de manera continuada a les activitats econòmiques que es desenvolupen a la ciutat, tot i que no sempre coincidiran amb les que porten a terme la major part dels ciutadans de l'Hospitalet. Cal tenir present, però, que aquesta qüestió es planteja al llarg del segle en proporcions diferents. Aquest fet ha portat Joan Camós a definir com a període d'industrialització pròpia els anys 1912-20, perquè és l'etapa en què la industrialització a l'Hospitalet i el creixement demogràfic tenen una relació més estreta. Contràriament, quan l'increment demogràfic no s'ha correspost amb una oferta de llocs de treball hem de parlar de suburbialització.

TAULA 43
POBLACIÓ ACTIVA I LLOCS DE TREBALL
A L'HOSPITALET (1923-1981)

	1923	1930	1950	1965	1971	1981
Població total	20.136	37.550	71.880	180.140	266.061	295.074
Llocs de treball	5.595	8.345	18.000	32.603	42.392	36.097
Població activa	—	16.942	36.882	62.680	—	113.296
Llocs treball / Població activa	—	49,25%	49,07%	51,93%	—	31,86%

Font: Elaboració pròpia a partir Joan CAMÓS i Mercedes GONZÁLEZ: *Activitat econòmica a l'Hospitalet 1930-1980. La contribució industrial*, «Quaderns d'Estudi», núm. 3, Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 1987.

Ja hem vist abans que el territori és un element bàsic, potser el més important, a l'hora de definir l'evolució econòmica de l'Hospitalet. La contigüitat de la població i Barcelona ha fet que algunes zones del terme s'hagin vist afectades per l'annexió pura i simple per part del municipi barceloní. Aquest fet ha tingut conseqüències econòmiques molt destacades, sobretot l'annexió a Barcelona d'una part molt important de la Marina hospitalenca l'any 1920, amb l'objectiu de cons-

truir-hi el port franc de Barcelona. L'annexió va tirar endavant, però el projecte del port, no. Com a conseqüència d'això l'Hospitalet va perdre la meitat del seu terme municipal, i una zona molt pròspera en aquell moment, quan començava l'exportació d'alguns productes agrícoles dels que es conreaven en aquelles terres. Aquesta circumstància va reduir considerablement el marge de maniobra per afavorir un determinat tipus de desenvolupament econòmic a la ciutat.

Amb aquesta amputació territorial, el terme municipal ha modificat de manera molt important l'ús econòmic del seu sòl. L'any 1946, les hectàrees destinades a l'agricultura eren 1.004, i les que servien a usos urbans i industrials, 246. El 1980, aquestes dades s'havien capgirat: 243 hectàrees dedicades a l'agricultura i 1.007 de sòl urbà i industrial.

Finalment, després d'aquests preliminars, comencem l'anàlisi estructurant l'explicació en dues parts. Com ja hem dit abans, situem la frontera entre aquestes dues etapes els anys 1957-1959, en base sobretot a dos fets. D'una banda, són els anys en què la indústria tèxtil deixà de ser hegemònica a la ciutat. De l'altra, en aquest període es posaren en marxa diverses mesures econòmiques per part del govern de l'estat, que coneixem com Pla d'Estabilització. Aquest Pla va tenir una incidència molt important, trencant els anys de política autàrquica, i va tenir un gran protagonisme en el futur de l'àrea barcelonina.

Del principi de segle fins als anys cinquanta

Durant la primera meitat del segle xx, l'agricultura hospitalenca va patir un procés contradictori. Mentre que en els anys deu i vint s'inicià l'especialització i l'exportació dels seus productes, començà també la progressiva marginació d'aquest sector en el conjunt de l'economia local. Com veurem més endavant, en parlar del procés polític, aquesta «residualització» econòmica de l'agricultura no es correspondrà en moltes ocasions amb el pes efectiu d'un nucli d'agricultors al capdavant de les institucions polítiques locals.

Com s'ha esmentat, durant aquest període es va produir l'annexió a Barcelona de 900 hectàrees que s'havien de dedicar a construir el futur port franc. L'amputació d'una extensió tan considerable va limitar enormement l'expansió de l'agricultura hospitalenca. Els pagesos van ser expropiats i treballaren les terres fins que es començà a construir la Zona Franca. El sòl expropiat formava part del conjunt de terres de regadiu més productives del

terme. Utilitzant les dades que ofereix l'estudi de Francesc Ivern, veurem la transformació radical que experimentà l'explotació de la terra entre 1860, 1945 i 1955.

TAULA 44
SUPERFÍCIE AGRÍCOLA DE L'HOSPITALET
CLASSIFICADA PER CONREUS

Tipus de conreu	Superfície en hectàrees		
	1860	1945	1955
REGADIU			
Horta	38,12	278,19	486,11
Cereals	667,29	354,05	103,10
Fruiters	8,44	8,13	10,96
REGADIU EVENTUAL			
Cereals	19,58	72,13	—
Total regadiu	733,45	712,52	600,18
SECA			
Cereals	877,30	242,16	106,66
Vinya	146,35	23,51	11,02
Garrofers	—	7,56	8,57
Ametllers	—	—	1,12
Oliveres	—	—	0,12
Fruiters	—	2,09	3,58
Total seca	1.023,65	279,36	131,09
FORESTAL	173,74	15,86	37,14
Total (xifres en hectàrees)	1.930,86	1.007,75	768,43

Font: FRANCISCO IVERN: *Hospitalet, municipio suburbano*, CSIC, Barcelona, 1960.

L'inici del procés industrialitzador de l'Hospitalet es va produir a partir de mitjan segle XIX, en bona mesura provocat pels plans urbanístics de Barcelona, com el Pla Cerdà, i també per la possibilitat d'utilitzar els salts d'aigua del nou Canal de la Infanta (1819). L'arrencada del segle xx va tenir un altre notable exponent amb el sector de la construcció, que el 1900 comptava ja amb catorze empreses, de les quals sis eren bòbiles. El 1930, el conjunt d'empreses dedicades a la fabricació d'especialitats ceràmiques, de mosaic hidràulic, de pedra artificial, bòbiles i serradores de marbre, cotitzaven un 23 per cent de la contribució industrial, situació que es devia sobretot a la notable activitat de les bòbiles.

Tot i així, la veritable conversió de l'Hospitalet en una ciutat industrial es va produir amb el canvi de segle, precisament en el moment en què s'havia perdut una part del mercat americà (Cuba i Filipines).



FOTO 95: L'ermita de Bellvitge. Canvi de funcions del territori: l'ermita, engolida pels blocs d'habitatges construïts des de mitjan dècada de 1960. La fecunda agricultura de la Marina estava a punt d'extingir-se.
CEL'H.



FOTO 96: L'ermita de Bellvitge. En el present segle, quan les transformacions urbanes encara no havien canviat el seu entorn rural. Fons Company, fotògraf.



FOTO 97: Màquina de batre. A l'Hospitalet agrari, la mecanització de l'era fou una revolució per al temps de batre.
Donació: Joan i Josep Estruch.
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 423.



FOTO 98: Cobert de pescadors. A la platja de l'Hospitalet hi havia un barri dedicat a la pesca conegut com «les barraques dels pescadors».

Fotògraf: Tomàs Carreras i Artau.

Arxiu d'Etnologia i Folklore de Catalunya. CSIC.



FOTO 101: Can Buxeres, vers 1905-06. La família Buxeres tenia una plantació de cafè a les colònies —Guinea—, d'on van portar el nen africà de la fotografia.

Fotografia de Maria Brillas, filla de Josep Brillas, masover de Can Buxeres.



FOTO 99: Embarcant les verdures. Preparació de verdures per ser embarcades. Cap al 1920, s'inicià l'exportació de productes agrícoles de l'Hospitalet.

Donació: Josep Marcà i Costafreda.

AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 465.

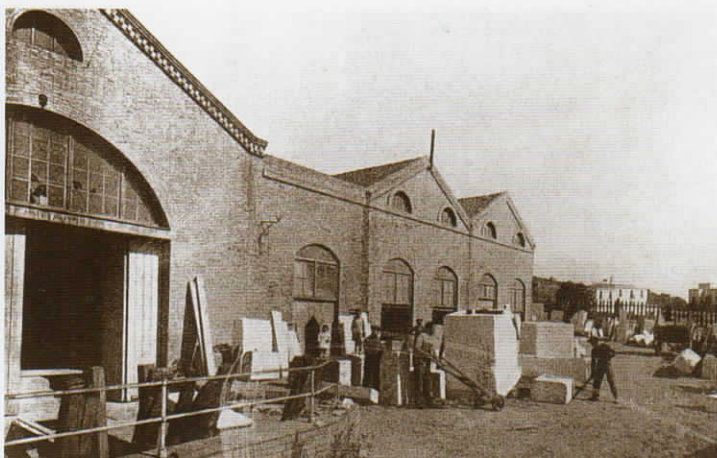


FOTO 102: Fàbrica de Marbre de Tomàs Giménez, 1907. Bòbiles i fàbriques de marbre eren elements característics de la industrialització de l'Hospitalet: la fàbrica de marbre de Tomàs Giménez es trobava en el lloc on avui hi ha l'Aula de Cultura de Sant Josep. Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona.



FOTO 100: Separant el peix a la xarxa. La pesca sempre fou una activitat marginal que va ser practicada artesanalment.

Fotografia: Tomàs Carreras i Artau - Arxiu d'Etnologia i Folklore de Catalunya. CSIC.



FOTO 103: Bòbila de Collblanc. L'expansió urbanística de Barcelona i el seu entorn impulsà el creixement de les indústries de materials per a la construcció. A les bòbiles de l'Hospitalet es reorganitzà el moviment obrer, perseguit tan durament per la dictadura. L'Avenç, núm. 90 (febrer 1986), «Plecs», p. 8.



FOTO 104: Les primeres activitats industrials a l'Hospitalet estaven lligades a les indústries auxiliars del tèxtil, prats d'indianes, blanqueig i acabats. «L'auxiliar textil Algodonera» en fou pionera. Arxiu Històric Santa Eulàlia.

La industrialització dels primers anys del segle es va endegar fonamentalment a partir del sector tèxtil, que el 1900 representava el 72% de la contribució industrial. Les principals empreses que foren creades són les següents: Tecla Sala (1913); Cosme Toda (1888); Can Trinxet (1905); Godó i Trias (1903); Can Vilumara (1907); Busquets Germans (1910); Jacint Rifà (1912).

Aquestes indústries es situaren dins del terme, especialment en els barris de Santa Eulàlia i de Sant Josep, i van ocasionar la creació de ravals industrials en aquestes dues zones.

Durant la primera guerra mundial (1914-1918), el paper neutral de l'estat espanyol va afavorir considerablement la consolidació de les indústries catalanes, entre les quals les de l'Hospitalet. En conseqüència, moltes van fer ampliacions notables. També va contribuir a aquesta expansió industrial la instal·lació, a partir del 1910, de la mà de la Companyia Barcelonesa d'Electricitat, dels primers electromotors a les indústries petites. També, durant el període de guerra, es van establir a l'Hospitalet dues grans empreses del sector metal·lúrgic, fins aleshores molt dèbil. Es tracta de la Fone-

ria Escorsa i els Alts Forns de Catalunya, totes dues de 1916.

La crisi econòmica general a tot Catalunya després de 1917, en l'últim període de la guerra, es va sentir de forma important a l'Hospitalet, ja que bona part del seu creixement s'havia basat en els beneficis que suposava la neutralitat política en el conflicte. Aquesta crisi econòmica provocà un enfrontament social molt virulent, amb el fenomen del pistolisme. L'any 1923, la instauració de la dictadura de Primo de Rivera va fer que el conflicte quedés soterrat.

L'etapa de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) va conèixer l'arribada a l'Hospitalet d'una onada immigratòria molt important, localitzada de manera preferent als barris de Collblanc i la Torrassa. Es produïa, per primer cop, l'entrada massiva de població sense que anés acompanyada d'un procés d'expansió econòmica de la ciutat. Els llocs de treball d'aquesta població acabada d'arribar eren a Barcelona, sobretot en la construcció del Metro i les obres de l'Exposició Universal de 1929. A l'Hospitalet foren creades durant aquests anys molt poques indústries noves (la més important fou Albert Hermanos, del 1926), però s'incrementaren, això sí, les activitats econòmiques relacionades amb el sector de la construcció, a causa de la necessitat d'habitatges que generava la massa de nouvinguts. Dins del període 1900-57, podem considerar que l'any 1930 l'estructura industrial de la ciutat estava ja consolidada, tal com ens ho demostra la taula 45.

TAULA 45
ESTRUCTURA INDUSTRIAL L'ANY 1930

Sector	Indústries	Treballadors	%
Tèxtil	21	3.585	48,80
Metal·lúrgia	36	638	8,68
Construcció	26	1.140	15,57
Ceràmica	12	445	6,05
Química	30	275	3,70
Vidre	4	205	2,79
Fusta	22	200	2,72
Cuiro i pell	5	32	0,43
Alimentació	45	302	4,11
Comerç	323	353	4,80
Altres	78	169	2,30
Total	800	7.345	100

Font: Joan CAMÓS: *L'Hospitalet. La nostra història, 1930-1936*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1986.

Les empreses de més de 200 treballadors eren les següents: Can Trinxet (de la Unió Industrial Algodonera), amb 1.200 treballadors; Tecla Sala, amb 300; l'empresa de la Vda. de Jaume Trias i fills, amb 556; Caralt i Pérez, S.A., amb 550.

L'evolució de l'activitat industrial a partir de 1930 va restar molt sotmesa a la situació econòmica internacional i a l'esdevenidor polític del país. Per una banda, els efectes de la crisi de 1929 van fer-se sentir. L'atur va esdevenir un aspecte important de la vida quotidiana. Si el 1931 aquest afectava 500 persones, el 1936 eren unes 4.000 les que estaven sense feina. Evidentment, la guerra civil no va ser la millor conjuntura per solucionar aquest problema. A l'Hospitalet, a partir de 1937, la producció, com a la resta de Catalunya, va començar a caure en picat, a causa de la manca de primeres matèries per a la producció, les lleves, la manca de divises i tots els problemes derivats del conflicte bèl·lic.

Tot i així, la guerra no va significar la destrucció de la infraestructura industrial de la ciutat. Excepte l'incendi fortuït de la fàbrica Les Sangoneres i el bombardeig sobre Cosme Toda, la resta d'empreses van mantenir les instal·lacions intactes, i fins i tot amb millores.

La fi de la guerra va conduir a una nova etapa en el procés industrial, caracteritzada en els primers moments per l'aturada de moltes unitats de producció per la manca de primeres matèries. La política governamental d'autarquia econòmica va donar lloc a un estancament que, sobretot, es va notar en el sector tèxtil entre 1939 i 1944. Aquest fet va provocar que el nivell d'atur en aquest sector productiu fos molt elevat.

La crisi del tèxtil en l'etapa republicana i la política d'autarquia van fer que aquest sector tradicional comencés els anys quaranta molt dèbilment i acabés al final del període que ens ocupa cedint l'hegemonia en l'àmbit industrial de la ciutat. El quadre que segueix reflecteix aquesta tendència basant-se en l'import de l'impost de contribució industrial.

TAULA 46
PERCENTATGES DE COTITZACIÓ
DELS SECTORS INDUSTRIALS

	1930	1940	1945	1950	1955
Tèxtil	48,63	30,70	36,41	34,42	19,73
Metall	8,29	19,14	9,21	13,97	18,64
Química	6,95	18,39	12,50	17,62	25,55
Construcció (*)	29,39	15,55	17,70	18,19	16,11
Alimentació	6,19	14,17	10,15	3,75	10,44
Altres	1,32	2,06	14,03	11,55	9,53

(*) Inclou vidre i ceràmica.

Font: Joan CAMÓS, Mercedes GONZÁLEZ: *Activitat econòmica a l'Hospitalet, 1930-1980. La contribució industrial*, «Quaderns d'Estudi», 3, p. 176, l'Hospitalet, octubre 1987.



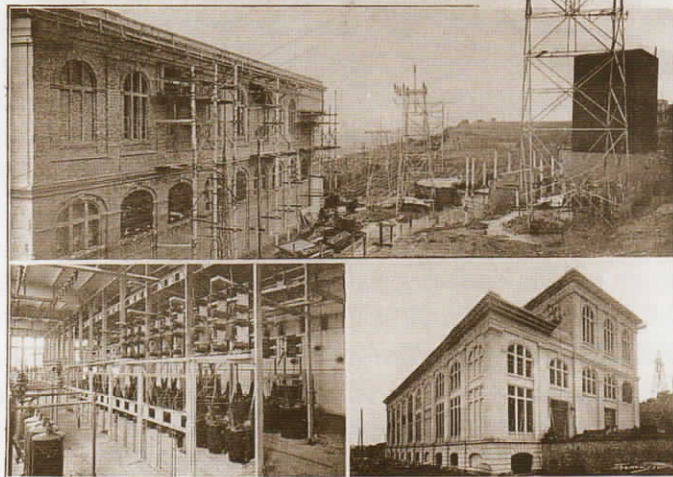
FOTO 105: Agricultura i indústria. Venda ambulant de melons davant de la fàbrica tèxtil Can Trinxet. Arxiu Històric de Santa Eulàlia.



FOTOS 106 i 107: Fàbrica d'olis i greixos industrials d'Emilio Pailhez. Barcelona Artística e Industrial 1916. Barcelona, Sociedad de Atracción de Forasteros, 1916. Cessió família de Can Ramonet. Santa Eulàlia.



RIEGOS Y FUERZA DEL EBRO, S. A.
EBRO IRRIGATION AND POWER COMPANY LTD.
PLAZA DE CATALUÑA, 2 — BARCELONA



ESTACIÓN CENTRAL TRANSFORMADORA DE SAN (110.000 VOLTS)

FOTO 108: Estació transformadora la Torrassa 1915. L'electricitat arriba a les fàbriques de l'Hospitalet a partir de 1910. Barcelona Artística e Industrial 1916. Barcelona, Sociedad de Atracción de Forasteros, 1916. Cessió família de Can Ramonet. Santa Eulàlia.

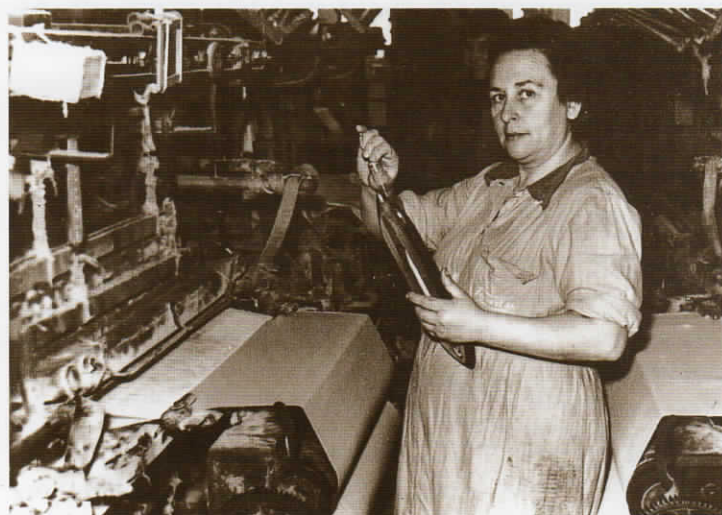


FOTO 109: Telers de Can Trinxet. Després de la Guerra Civil, Can Trinxet continuà la seva activitat tèxtil. Conxita Vicente amb una llançadora a les mans. Arxiu Històric de Santa Eulàlia.



FOTO 110: Logotip de la foneria Escorsa. La foneria Escorsa fou instal·lada el 1916, en el moment de màxima expansió econòmica. Barcelona Artística e Industrial 1915. Barcelona, Sociedad de Atracción..., 1915, p. 45.

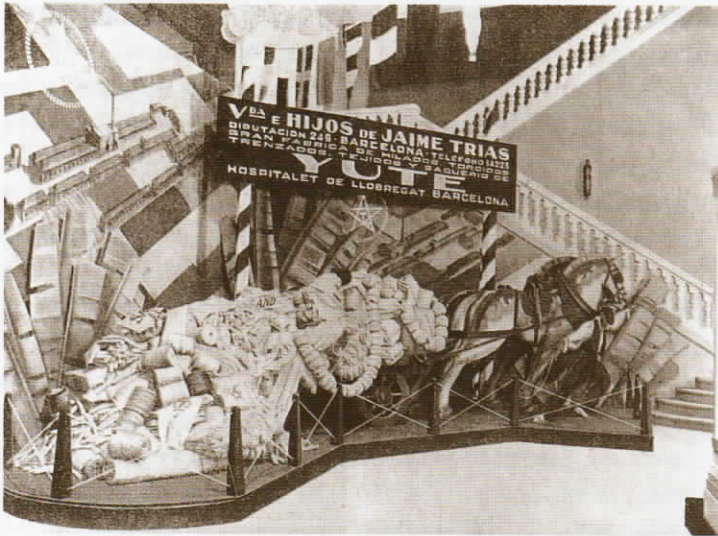


FOTO 111: Fàbrica «Les sangoneres». Estand de la casa «Viuda e Hijos de Jaime Trias», empresa tèxtil del sector del jute, per a l'Exposició Universal de 1929.

Fotografia: Pérez de Rozas.

Diari Oficial Exposició Universal de Barcelona, 1929, núm. 38.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.



FOTO 112: Grup de treballadores de Can Trinxet. El tèxtil oferia molts llocs de treball a les dones, aprofitant les habilitats tradicionalment associades al sexe femení i les seves mans petites, que podien moure's amb més facilitat entre els estris de les màquines.

Donació: AHMSJD/Magí Urpí i Campreciós.

AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, SJD.



FOTO 113: El raval industrial de Sant Josep. L'actual avinguda de Josep Tarradellas i l'antic camí de Sant Joan, o del Cementiri, amb la fàbrica de Cosme Toda al fons. Visió retrospectiva d'una barriada industrial.

Fotografia: Josep Bonastre Bacardit.

AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 863.

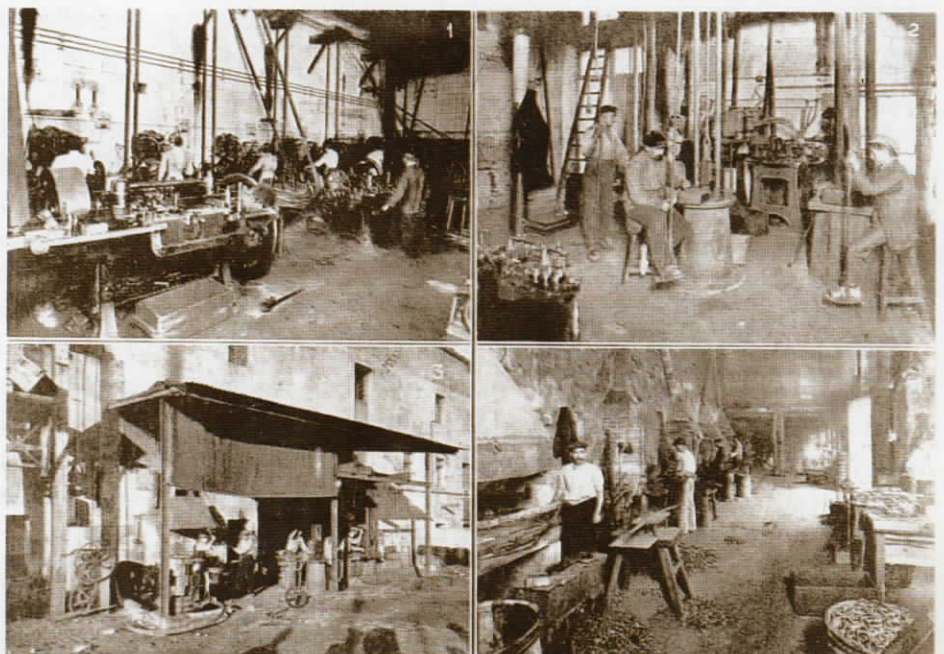


FOTO 114: Fàbrica de sivelles i cadenes de Lluís Creus. El període corresponent a la Primera Guerra Mundial suposà una diversificació de la indústria hospitalenca, que inicialment havia estat centrada en el tèxtil.

Barcelona Artística e Industrial 1916. Barcelona, Sociedad de Atracción..., 1916.

Cessió família de Can Ramonet. Santa Eulàlia.

La taula reflecteix perfectament la pèrdua de pes específic del tèxtil i l'ascens del metall i les indústries químiques, encara que en aquest cas d'una forma estrictament conjuntural. Els anys seixanta i setanta acabaren de donar la volta a aquest panorama, tot situant el sector metal·lúrgic en un primer lloc, amb el cinquanta per cent de la contribució industrial.

Des dels anys seixanta fins a la dècada dels vuitanta

L'economia hospitalenca d'aquesta etapa es caracteritzà per la quasi definitiva desaparició de l'agricultura i l'auge de la indústria metal·lúrgica. Alhora, es va fer més evident la disfunció entre els llocs de treball que oferia la ciutat i la població activa que hi residia. Finalment, també cal remarcar que dins d'aquest període es va iniciar, a partir de 1973, la crisi econòmica.

Si l'any 1955 hi havia 1.500 mujades de terra aptes per al conreu, actualment pràcticament no hi queda res, a excepció d'un petit espai a l'entorn de la Residència de Bellvitge.

Aquesta segona etapa del segle va estar presidida per una gran transformació demogràfica, urbana i industrial de la ciutat. L'Hospitalet passà a ser, estructuralment, la ciutat que avui coneixem. Seguint els mateixos indicadors que en la primera part del segle, treballarem primer amb l'estructura productiva local.

TAULA 47
PERCENTATGES DE COTITZACIÓ
DELS SUBSECTORS INDUSTRIALS

	1955	1960	1970	1975	1980
Tèxtil	19,73	16,02	12,64	11,98	10,08
Metall	18,64	28,23	48,08	50,05	52,32
Química	25,55	14,90	8,56	11,46	9,10
Construcció					
Vidre/Ceràmica	16,11	16,33	7,60	7,06	9,31
Alimentació	10,44	8,26	8,20	3,07	4,60
Altres	9,53	16,26	14,92	16,38	14,59

Font: Joan CAMÓS, Mercedes GONZÁLEZ: *Activitats econòmiques a l'Hospitalet, 1930-1980. La contribució industrial*, «Quaderns d'Estudi», 3, p. 176, l'Hospitalet, octubre 1987.

Una primera ullada a la taula 47 ens confirma algunes idees exposades abans. En primer lloc, l'increment continuat del sector del metall, fins a convertir-se en el més important de la ciutat. En segon terme, la disminució lenta però continuada

del tèxtil, que era el sector tradicional de la primera industrialització. I, finalment, l'aparició d'una multiplicitat d'activitats que permet que el grup de diversos sigui el segon en importància. Aquests fets són, ben segur, un reflex del paper que juga la indústria instal·lada a l'Hospitalet respecte del conjunt català. D'alguna manera, és una mostra més de la suburbialització.

Hem de remarcar, també, que les principals variacions dins d'aquest període s'han produït entre els anys 1955, 1960 i 1970, que registraren el procés de canvi i creixement d'aquesta fase industrialitzadora. Tanmateix, quan arribà la crisi econòmica que començà l'any 1973, la incidència d'aquesta fou força uniforme sobre tot el teixit industrial de la ciutat. No va ser, doncs, la crisi d'un sector ni la substitució d'un sector per un altre. Es tracta d'una crisi generalitzada, encara que també incorpori en la seva superació alguns canvis estructurals.

El creixement industrial de l'etapa que arrenca del 1957 ha tingut com a protagonista el sector del metall. La ubicació de les empreses se centrà aquests anys en zones definides com a àrees industrials: Travessia Industrial (14 ha, amb pla parcial aprovat el 1958), carretera del Mig (102 ha, amb pla de 1960), Provençana (30 ha, pla de 1969), i Granvia Sud (105 ha, amb pla de 1973). Aquest fet va suposar també una novetat, ja que fins llavors l'espai ocupat per les indústries havia estat bàsicament l'eix de la carretera de Barcelona a Cornellà.

Pel que fa a la crisi econòmica de 1973, en el cas de l'Hospitalet remarcuem, seguint Cortés i Suari, dos aspectes rellevants. Per una banda, van tenir lloc profundes modificacions en l'estructura sectorial de l'ocupació. El fet que aquesta fos una crisi industrial va provocar un descens de la població activa del sector secundari i un augment de la del sector terciari. Aquest ocupava el 1981 el 50 per cent dels treballadors, mentre que el 1975 arribava només al 35,8 per cent. D'altra banda, hi va haver una disminució del volum global d'ocupació. Entre 1975 i 1981 es van perdre entre 7.000 i 8.000 llocs de treball. Aquesta quantitat, més els desocupats que tenien feina a d'altres municipis, més els joves que volien accedir a la primera ocupació, situen el volum d'atur de 1981 entre les 28.000 i les 30.000 persones. És a dir, entre el 26 i el 28 per cent d'actius residents a l'Hospitalet. Els joves que cercaven la primera feina representaven, en aquella data, al voltant del 30 per cent de la desocupació total. Els sectors que van generar més aturats van ser, en dades de 1984, el del metall (24 per cent dels aturats amb feina anterior) i el de la construcció (20 per cent).

L'estructura industrial de l'Hospitalet dels

anys vuitanta ha canviat força, si la comparem amb la de la ciutat de la primera industrialització, fins al punt que, segons una enquesta feta per Jaume Ponsa a mitjan anys vuitanta, només un 6 per cent de les empreses de la vila havien estat instal·lades abans de 1960, mentre que un 30 per cent n'havien estat obertes a partir de 1980. Aquest canvi d'estructura comportà la desaparició de les grans indústries tèxtils i, per tant, la modificació també de les dimensions de les empreses locals. Així, seguint l'estudi de Ponsa, l'any 1985 les empreses d'1 a 5 treballadors eren el 62 per cent del total, i les de més de 50 treballadors només el 2'8 per cent.

Paral·lelament als canvis estructurals i a la crisi, es va dur a terme l'actuació dels estaments públics per millorar la situació econòmica de la població. En el cas de l'Hospitalet es van combinar propostes des de l'administració local i estatal —com la declaració de la ZUR (zona d'urgent reindustrialització) de Cornellà-l'Hospitalet—, amb iniciatives d'urbanització de sòl industrial i de promoció de l'economia de la ciutat, com les activitats finals de La Farga i, especialment, Firaciutat. Així, l'any 1986, de les 266 hectàrees de sòl industrial de què disposava el municipi, en quedaven només 74 de lliures, que han estat ocupades en el període 1986-1989, amb la qual cosa pràcticament ha quedat saturada l'ocupació del sòl industrial disponible.

EVOLUCIÓ POLÍTICA I SOCIAL FINS A 1939

L'any 1894 —quan s'inicià la construcció de l'actual edifici de l'ajuntament, gràcies a la donació de Rossend Arús—, era alcalde de la ciutat Josep Herm i Badia. L'any 1902 el substituï Ernest Mesures i Arrufat, i l'any 1904, Josep Parera i Gelabert, que es mantingué a l'alcaldia fins al 1910.

La vida política i cultural durant el canvi de segle va experimentar una embranzida amb la fundació de la Lliga Regionalista de Catalunya i la creixent influència dels republicans. Els republicans radicals tingueren seu a l'Hospitalet des de 1907.

L'any 1906 es fundaren les Escoles Catalanes del doctor Robert, dependents del Foment Autonomista, controlat per la Lliga. El 1904 es van crear les escoles del Centre Catòlic, vinculades a la parròquia, que l'any 1926 foren traslladades a la nova seu del Centre Catòlic de la rambla Just Oliveras.

Des de 1907, l'elecció de regidors es feia per sufragi universal, segons la llei electoral del 8 d'agost d'aquell any, i votaven bianualment tots els homes majors de 25 anys per a la renovació de la meitat

dels regidors. L'alcalde tenia prerrogatives molt importants, com la potestat de suspendre qualsevol acord municipal i un poder quasi absolut a nivell municipal, mentre que el governador civil era el defensor dels interessos governamentals. D'aquesta manera, es produïa una connexió entre l'oligarquia local i els interessos polítics. A les successives convocatòries electorals mai no se superà el 30 per cent de participació, i sempre en sortiren guanyadors els homes de la Lliga. Només en dues ocasions, i per decret, els republicans aconseguiren l'alcaldia: amb Josep Rius i Casanova (1916-1918) i amb Josep Muntané i Almirall (març-octubre de 1923). Sembla que en aquests cops de mà intervingué el que havia estat diputat a Corts pel districte de Sanfeliu, el republicà-reformista Laureà Miró i Trepal.

Els alcaldes de la Lliga Regionalista foren: Pau Prats i Riera (1910-1912), Francesc Marcé i Codina (1912-1916) i Just Oliveras i Prats (1916-1923). Cal dir, però, que els republicans, al llarg d'aquests anys, anaren augmentant la seva influència fins a aconseguir, a les eleccions de 1916, set dels catorze regidors que integraven l'ajuntament. Aquests foren també anys daurats per la Lliga en l'àmbit de Catalunya, amb l'aplicació d'una política autonomista que va passar per l'obtenció de la Mancomunitat l'any 1913, fins a la demanda d'una autonomia integral al final de la dècada i el projecte de regeneració d'Espanya. La crisi social i econòmica vinculada a la primera guerra mundial, el pistolerisme, el desastre del Marroc i la descomposició de la vida política espanyola feren fracassar aquest projecte, i s'arribà a una certa col·laboració amb el capità general de Catalunya Miguel Primo de Rivera, en el cop d'estat de 1923.

La dictadura de Primo de Rivera a l'Hospitalet

El cop d'estat de 1923 comportà la supressió parcial de la constitució del 1876, amb la marginació dels partits polítics. Els ajuntaments foren suspesos per reial decret, i el 2 d'octubre de 1923 ocupà l'alcaldia Tomás Giménez Bernabé fins a la caiguda del dictador, el 1930. Tomás Giménez, nascut a Monòvar (Alacant) el 1877, era propietari d'una serradora de marbre al número 16 del carrer Muntanya (avui Aula de Cultura de Sant Josep), i un dels contribuents industrials més importants de la ciutat. Del 1923 al 1930 fou el màxim representant de la Unión Patriótica, el partit primoriverista, amb un cert èxit entre alguns funcionaris municipals, dirigit per l'advocat Leopoldo Lomba; el seu local era al carrer Baró de Maldà, número 24.¹

Notes

1. Vegeu *Llibertat*, 20 febrer 1931 i 20 de juny 1931.
2. *Gaceta de Madrid*, 17.XII.1925.
3. Sobre Tomás Jiménez, vegeu l'article de MUNTANER P., *Tomás Jiménez Bernabé, un bastón de mando, una ciudad y una avenida*, publicat a *Hospitalet*, núm. 79, 1973.
4. Vegeu entrevista a Francesc Pedra, «*L'Avenç*», maig de 1983.
5. Es pot seguir el procés revolucionari de desembre del 1933 per mitjà de la premsa de Barcelona: *Las Noticias*, *La Humanitat*, *La Publicitat*, *El Día Gráfico*, en les quals hi ha constants referències.
6. Vegeu CAMÓS, J., «L'activitat econòmica a l'Hospitalet (1923-1946)», *L'Avenç*, maig 1983.
7. Vegeu UCELAY-DA CAL, *La Catalunya Populista*, Ed. La Magrana, 1982, p. 29.
8. Vegeu SANTACANA, Carles, «Poder local i canvi socioeconòmic (1936-1939)», *Identitats*, núm. 0, 1987.
9. Vegeu SANTACANA, Carles, «La col·lectivització a l'Hospitalet de Llobregat» dins *Col·lectivitzacions al Baix Llobregat*. Barcelona C.E.B.LL. (D.A.), 1989, pp. 489-580, on estudia l'Agrícola col·lectiva i la indústria tèxtil Albert Germans, així com el nou ordre econòmic que s'impulsà.
10. També Carles Martí Feded passà a ocupar la sotsecretaria de la Conselleria de Finances. Ambdós tingueren una importància cabdal durant el període republicà. Ramon Frontera fou nomenat, el novembre, representant de la Generalitat per afers econòmics, i Carles Martí Feded, conseller de finances de la Generalitat.
11. Per les mateixes dates aparegué també a l'Hospitalet el setmanari *l'Amunt*, portaveu del PSUC local.
12. SOLÉ I SABATÉ, Josep M^a., *La Repressió franquista a Catalunya (1938-1953)*. Edicions 62, Barcelona, 1985.
13. Com a mostra del que significa l'exili, és útil el llibre de memòries d'un militant hospitalenc d'ERC. MORAL I QUEROL, Ramon, *Diari d'un exiliat*. PAM, 1979.
14. Al'H, «Secretaria, 1939».
15. *Op. cit.*, pp. 312 a 315.
16. Les dades són extretes d'edictes publicats al Butlletí Oficial de la Província de Barcelona.
17. FORTUNY, Jaume, *Tornarem a morir*, Ed. Pòrtic, 1984.
18. Vegeu, ARDIT, M., SALES N., i BALCELLS A., *Catalunya sota el franquisme 1939-1975*, a *Història dels PP.CC.*, Edhasa, 1980.
19. Informe Secretaria CNS, 27.6.57. Arxiu de Cervera, lligall 3.498.
20. Arxiu de Cervera, lligall 3.498.
21. Vegeu NAVARRO, Ferran, «Els plans de l'Hospitalet», *Quaderns d'Estudi*, núm. 8, novembre 1988.
22. Informe Secretariat CNS, 27.4.57, Arxiu de Cervera, lligall, núm. 3.498.
23. Enregistrament Josep Morera, p. ex.
24. Enregistrament Jaume Josa.
25. CNS (Cervera).
26. CNS (Cervera).
27. Vegeu FANÉS, Fèlix, *La vaga de tramvies de 1951*, Laia, Barcelona, 1957.
28. Informe CNS 27.1.57, Arxiu de Cervera, lligall 3.498.
29. Informe CNS 9.4.58, Arxiu de Cervera, lligall 3.498.
30. *L'Estaca*, núm.13, juliol 1978.
31. BOTEY, J., «Visió de l'Església des de la cultura de carrer», *Quaderns de Pastoral*, 1987.
32. «Aspectes socioculturals de l'Hospitalet», *Quaderns d'Estudi*, núm. 4.
33. VILAR, S., «Protagonistas de la España democrática. La oposición a la dictadura. 1939-1969», Éditions Sociales, París, 1968.
34. VILA, J., «La premsa a l'Hospitalet 1955-1980», *Quaderns d'Estudi*, núm. 4.
35. VILLAGRASA, E., «Hospitalet, una ciudad en marcha».
36. *Reflexions i propostes per a una política d'ordenació i protecció de l'agricultura al Baix Llobregat*, Unió de Pagesos, octubre de 1980, i RIBAS, Francesc, «L'agricultura a l'Hospitalet i la seva connotació amb el Baix Llobregat», *Quaderns d'Estudi*, núm. 3, octubre de 1987.
37. Vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P., *L'oposició antifeixista a Catalunya 1939-1950*, La Magrana.
38. Enregistrament Felipe Gómez i Mercè Olivares, abril de 1989.
39. *Boletín de Información Municipal* núm. 68, 4t. trimestre.
40. «Fent camí», núm. 1, 24.7.76, Portaveu de la Marxa.
41. Vegeu fulls volants de l'ADH.
42. Vegeu *L'Estaca*, núm. 13, 6 al 12.7.78, article de GÓMEZ, Conxita, «Jaume Valls bueno como el pan, duro como la piedra».
43. Arxiu de Cervera. Lligall 3489. Conflictes col·lectius.
44. Revista *Arreu*, núm. 35, 21.11.76, p. 14.
45. Entrevista Paco Pareja, maig de 1987.
46. Entrevista Paco Giménez, exsecretari General USO-Catalunya, maig 1989.
47. Composició secretariat:
Secretari General: Jaume Valls; Secretari d'Organització: Santiago Díaz; Secretari de Finances: Dositeo Talavera, Secretària de Formació: Mercè Romans; Secretari de Tècnics i Professionals: Jordi Guillot; Vocals: Vicenç Ventura, Pep Ribas, Antonio Ruiz, Josep Ferrero.
48. Actes, Arxiu Unió Local CCOO de l'Hospitalet.
49. Entrevista, maig 1989.
50. *L'Estaca*, núm. 8, 1 al 7/7/78, pàg. 14.
51. ROSSELLÓ, X., «La Mobilitat obligada a l'Hospitalet segons el padró de 1981», *Quaderns d'Estudi*, núm. 1, març 1987.
52. COMPANY, E., «Ayuntamiento: mandan los de siempre», *L'Estaca*, núm. 1, p. 13, 19 d'abril de 1978.